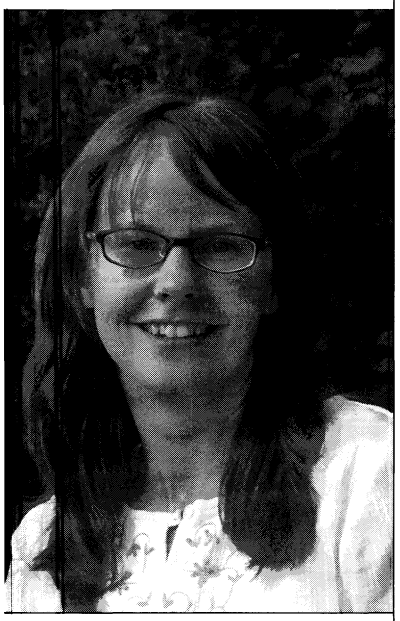

Livsfas eller generation? Ungas attityder till välfärdsstatliga utgifter [1]

av Annika Westberg

Annika Westberg är doktorand i sociologi i Umeå och ska disputera hösten 2004. Hennes avhandling fokuserar på långsiktiga effekter av ungdomstid, vuxenblivande samt ungas attityder till välfärdsstatliga utgifter. Avhandlingens generella slutsats är att man snarare bör se ungdom som en specifik livsfas än via generationsperspektiv och individualisering. Efter disputationen ska Annika arbeta med Ungdomsstyrelsens LUPP-projekt som genomförs i samarbete med olika kommuner.

VÄLFÄRDSSTATLIGA UTGIFTER upptar en central position i västerländska stater, både vad gäller deras faktiska ekonomiska omfång och deras funktion som politiskt slagfält. Attityder till hur välfärdsstatliga resurser fördelas har därför varit och är ständigt av stort intresse både i samhället i stort och inom forskning. Här borde ungas attityder vara av särskilt intresse dels då de inom kort kommer att utgöra den vuxna befolkningen, men även för att det hävdas att unga människor på väsentliga, men vitt skilda, plan skiljer sig från de äldre. Trots detta tenderar ungdomsperspektivet — och således även tänkbara förklaringar på eventuella åldersskillnader — i forskning att skymmas bakom ett brett populationsperspektiv.

Denna artikel syftar till att rikta uppmärksamheten mot unga genom att anlägga ett ungdomsperspektiv på attityder till de välfärdsstatliga utgifterna. Studien bygger på Statistiska Centralbyråns ULF-material av årgång 1998. Den vill besvara frågan om unga människor har en annorlunda syn på välfärdsstatliga utgifter än äldre, vilka omständigheter som i det fallet ligger bakom samt vilka konsekvenserna kan bli.

Ålderseffekt på attityder till välfärdsstatliga utgifter

Varför och hur kan då ungdomars attityder förväntas vara annorlunda jämfört med äldre människors? Ålder är en viktig förklaring till detta och det är främst på två sätt som den kan betraktas som betydelsefull i relation till attityder till välfärdsstaten under slutet av 1990-talet; etableringssituationen och individualiseringsprocessen. Dessa båda perspektiv har helt olika konsekvenser både för vilka samband som kan förväntas hittas och för det framtida politiska landskapet.

Om skillnaden är en effekt av livsfasen, det vill säga att de unga befinner sig i en etableringsålder där man i olika åldrar har olika behov så kommer de unga så småningom att fasas in i sociala sammanhang och slutligen få liknande attityder som de som nu är vuxna. Samhällsförändringen blir då inte så omvälvande som om effekten är ett resultat av en generationsförändring, i det här fallet genom individualisering, vilket skulle innebära en mer radikalt förändrad förutsättning för välfärdsstaten. Man brukar tala om värderingar som grundläggande trögförändrade orienteringar som styr människans attityder och beteenden (Oscarsson 2002; Carle 2000). Attityder kan, i sin tur, benämnas som uttryck för värderingar och även som mer flyktiga än värderingar. För att förstå attityder och hur dessa (inklusive värderingar) förändras undersöker man i huvudsak tre olika förklaringsmodeller: tidsanda, livsfas och generation.

I det följande kommer begreppen livsfas också att kallas etableringsperspektiv. Generation kommer även att kallas individualiseringsprocess för att tydligare markera dess innebörder i detta sammanhang.

Livsfaseffekt. För att börja med attitydskillnaderna som en effekt av livsfasen, så står unga människor i en distinkt position i förhållande till äldre genom att de är på väg att etablera sig på ett flertal olika arenor som ett led i vuxenblivandet. Detta gör att de relativt den vuxna befolkningen ställs inför ett flertal åldersspecifika situationer som skall hanteras. Naturligtvis är inte själva etableringssituationen utmärkande för unga idag eftersom även den äldre befolkningen oftast har gjort dessa erfarenheter. Det är snarare de karaktäristiska förändringarna på samhällsnivå, vilket främst märks genom förlängd etableringsfas och osäkerhet förknippad med detta, som placerar dagens unga i en situation som man menar är kantad av risk för utsatthet (Furlong & Cartmel 1997; Pollock 1997).

Den i särklass viktigaste etableringsarenan vars förutsättningar förändrades radikalt under 1990-talet är arbetsmarknaden (Åberg m.fl. 1997). Under denna tid minskade unga människors totala arbetskraftsdeltagande. Antalet unga människor som fanns i arbetslöshet ökade kraftigt, samtidigt som de som hade arbete jämfört med tidigare ofta fanns i projekt- och visstidsanställningar vilket skapade en osäkerhet trots att anställning borde skapa en större säkerhet.

Etableringssituationen återfinns naturligtvis inte bara på arbetsmarknaden, men denna utgör ofta en ekonomisk förutsättning att etablera sig på andra områden. Det har exempelvis blivit svårare för unga människor att få egen bostad

och orsakerna till detta kan sökas i såväl svårigheter att uppnå finansiellt oberoende genom minskad tillgång på arbete som att det inte finns tillräckligt många lämpliga bostäder (SOU 1994, Ungdomsstyrelsen 1999).

Ett annat exempel är familjeformationen, främst beslutet att skaffa barn, som under 1990-talet förskjutits upp i åldrarna. Båda dessa är direkt knutna till etablering på arbetsmarknaden och möjligheterna att försörja sig (Löfström 2003, Socialstyrelsen 2001, Buchmann 1989). Genom att etableringsprocessen har förlängts har även möjligheterna till ekonomiskt oberoende förskjutits. Dessa förhållanden utgör i allt större utsträckning en bild av omfattande riskexponering. Vissa forskare går så långt som att karaktärisera alla aspekter av ungdomstiden och alla grupper av unga människor som "at-risk" (Tait 1995). Även om denna syn på unga människor är radikal, så skulle man kunna hävda att vara ung är att vara att vara tvungen att konfrontera betydande risk och agera utifrån den.

unga är mer framgångs- och konkurrensorienterade än äldre

Vilken roll spelar då välfärdsstaten för unga människor? Taylor-Gooby m.fl. (1999) argumenterar för att man bör frångå att se välfärdsstaten utifrån en omfördelningsprincip och istället se den som en riskminskande lösning på livsbanerelaterade problem. Välfärdsstaten och dess transfereringssystem kan då ses som ett försäkringssystem där unga människor som befinner sig i exponerade livssituationer har en möjlighet att dämpa det fall som skulle bli resultatet av att inte finna en tillräckligt billig bostad, att vara en ung förälder eller den överhängande risken att under kortare eller längre period vara utan arbete.

Unga människor kan där ses som påverkade av ett risksamhälle (Beck 1992, Furlong & Cartmel 1997) vilket gör det rimligt att anta att en exponering för risk — där det räcker att den objektiva världen omkring dem och deras möjligheter är osäkra — påverkar deras syn på välfärdsstatliga utgifter.

Kan attityder till välfärdsstaten och dess utgifter förklaras med hjälp av etableringssituationen som beskrivits ovan? I olika åldrar skulle man i så fall ha skilda intressen i kraft av de behov och resurser man för tillfället har, vilket därmed skulle ställa unga såväl som gamla i en annan attitydmässig position än medelålders. Detta perspektiv skulle hårddraget kunna härledas till att man besitter ett egenintresse i en snäv bemärkelse, vilket betyder att man relaterar till det egna behovet i olika faser i livet (Svallfors 1989, 1999).

I tidigare studier där sambandet mellan ålder och attityder till specifika välfärdsstatliga utgifter studerats har man också funnit att både de yngsta och de äldsta verkar vara mer positiva till de områden de främst berörs av (Svallfors 1992). Detta kallas också "livscykelrelaterat egenintresse" (Svallfors 1996:98), jag väljer dock att kalla det "livsbanerelaterat".[2]

Utifrån livsfasen kan det hållas för troligt att det existerar skillnader baserade på ålder men också att de problem med etablering i risksituationer som finns under slutet av 1990-talet och den exponering som detta skapar, skulle kunna

resultera i ett egenintresse i frågan om de välfärdsstatliga utgifterna som påverkar attitydmönstren. Man skulle då till exempel kunna förvänta sig att unga visade ett starkare stöd än äldre för områden som är relaterade till de risker etableringssituationen medför. Bostadsbidrag, socialbidrag, stöd till barnfamiljer och arbetsmarknaden är exempel på sådana områden. Den övergripande samhälleliga konsekvensen av livsfasen är att unga med tiden blir allt mer lika de äldre, eftersom det i det fallet är fråga om ett egenintresse baserat på behov. Förändringspotentialen i detta perspektiv är ganska begränsat eftersom man antar att det är just i graden av etablering som åldersskillnaden finns och skillnaden fasas ut med stigande ålder.

Det finns dock alternativa förklaringar till varför unga skulle ha annorlunda attityder. En sådan baseras på periodspecifika effekter, dvs. att något i tidsandan påverkar hur attityderna ser ut vid en given tidpunkt. Tyvärr finns inte det ultimata materialet för att undersöka detta — panelstudier — däremot finns tvärsnittsdata där samma frågor ställts vid upprepade tillfällen. I en studie visades det att under perioden 1981 — 1997 var förändringen mellan ungas och äldres attityder till välfärdsstatliga utgifter likartade och följde ungefär samma utveckling. Det är alltså inte möjligt att hävda att de periodspecifika effekterna enbart påverkar unga och det konstaterades att livsfasen var en rimlig förklaring till resultaten (Svallfors 1999).

Generationseffekt. Den tidsperiod man växer upp i formar individens värderingsmönster och man är som mest formbar under ungdomstiden. Det värdesystem som grundläggs här blir sedan mer bestående än de som formas senare — detta är grundantaganden som generationsforskningen bygger på (Lundberg 1993; Carle 2000; Inglehart 1977). En generation handlar inte så mycket om åldersklasser som om reaktionsmönster och tankesystem, helt enkelt att de antas ha liknande värderingsmönster som är skilda från andra generationer. När samhällsförändringen är stor så utvecklas specifika åsikter hos de som växer upp. Enligt Mannheim (1928/1952) är det också samhällsförändringen som skapar generationsbestämda åsikter och inte tvärtom. Individualisering kan användas för att beskriva de förändringar på samhällsnivå som skett under senare decennier och utifrån generationsbegreppet är det rimligt att förändringarna syns starkast för de som vuxit upp under denna period (Ungdomsstyrelsen 2003).

Individualisering och risk är begrepp som ofta används i relation till varandra eftersom man menar att samhället upplevs som mer riskfyllt och man därmed också blir tvungen att själv planera sitt liv utifrån att man utsätts för större risk (Giddens 1990; Chisholm & du Bois-Reymond 1993). Hittills i denna text har riskbegreppet använts i relation till att unga ser välfärdsstaten som ett försäkringssystem som har en potentiellt dämpande effekt på exponering för just risk. När arbetsmarknaden var fördelaktig var risk associerad med att välja fel och individualisering utvecklades som en del av idéer kring postmaterialism (Inglehart 1997).

När arbetsmarknaden förändras och risk snarare kopplas samman med arbetslöshet, och för unga människor försvårade möjligheter till

etablering, menar man att även individualisering tar en annan form (Wallace & Kovatcheva 1998). En av individualiseringens huvudpoänger är att individuella projekt ersätter betoningen på det kollektiva, något som tidigt setts som en tänkbar utveckling. Man refererar till att höjd utbildningsnivå och levnadsstandard skapar en växande och tämligen välnärd medelklass vari invididuella värderingar kunde få grogrund (Wilensky 1975).

Ser man riskbegreppet utifrån indivdidualisering, så betonas att snarare än att stödja ett kollektiv, är det den egna prestationen som är av avgörande betydelse för vilka livschanser och vilken levnadsnivå man bör få. Ett individualiserat samhälle präglas till stor del av en grundläggande princip att medborgarna ska ta ett större individuellt ansvar för framgång eller nederlag på den ekonomiska konkurrensutsatta marknaden. Detta har beskrivits som det meritokratiska samhället där de som tar ansvar för sin välfärd också belönas (Pollock 1997). Vissa framhåller att de ungas attityder och värderingar präglas av individualiserade livsprojekt som avvisar kollektiva lösningar såsom att välfärdsstaten ska ta ansvar för individuell välfärd (Andersson m.fl. 1993). I linje med detta så har det också visat sig att unga är mer utpräglat framgångs- och konkurrensorienterade än äldre i frågan om vad som orsakar att människor "lider nöd" i Sverige (SOU 1994). Det finns dock könsspecifika skillnader; unga män hade betydligt mer individualiserande förklaringar än unga kvinnor, som oftare hänvisade till orättvisa. En viss grad av individualisering har man också funnit i ungdomars självbild, där de unga menar att man bör ta ett större individuellt ansvar för sin livssituation (Kugelberg 2000).

Unga förväntas således ha högre grad av individuella och lägre grad av kollektiva värderingar jämfört med föräldragenerationen. Sverige betraktas ofta som ett land där individualistiska attityder endast har ett svagt stöd. Det har dock hävdats att värderingsförändringar sker även i Sverige och att landets befolkning har rört sig mot en mer individualiserad attityd (Pettersson & Geyer 1992). I andra skandinaviska länder finns likaledes tendenser mot att man delar den västerländska kulturen vari prestationsorientering är ett viktigt element (Martinussen 1988).

Det finns emellertid inga direkta empiriska bevis för att stödet för välfärdsstaten skulle minska som en följd av värderingar om individualisering, även om det finns sådana tendenser (Ervasti 2001). I kombinationen mellan en allt mer riskfylld objektiv verklighet och lägre grad av kollektiva värderingar, hävdas unga människor i allt högre utsträckning agera utifrån den egna kapaciteten för att förbättra sin välfärd (Furlong och Cartmel 1997). En konsekvens av att man i stor utsträckning dolt ungdomsperspektivet bakom ett brett populationsperspektiv skulle kunna vara att även de tendenser som finns hamnat i skymundan. Det finns alltså anledning att gå vidare i denna fråga trots få direkta bevis i tidigare forskning.

Etablering och individualisering — hypotesbeskrivning

Ser man etableringsperspektivet och individualiseringsprocessen i ljuset av hur man uppfattar att

välfärdsstatens utgifter bör fördelas framträder ett tämligen tydligt mönster. Utifrån etableringsperspektivet är det rimligt att unga människor ser välfärdsstatens olika transfereringar som ett försäkringssystem och de är försäkringstagare när de behöver hjälp i övergången från riskfylld till mindre riskfylld livssituation. Skillnaderna mellan unga och de äldre minskar således när de unga blir äldre och den aggreggerade samhällsförändringen blir inte heller så stor då deras attityder senare kommer att likna den vuxna befolkningens.

Om man däremot ser attityderna utifrån individualiseringsperspektivets prestationsorientering, borde de unga istället för att vara positivt inställda till ett försäkringssystem som kollektivt hjälper individen när problem uppstår, vara negativt inställda utifrån synen att man skall klara sig själv. De kollektiva värderingarna skulle således vara på väg att ersättas av ett individuellt orienterat perspektiv på välfärdsstatliga utgifter. Är detta fallet så kommer samhällsförändringen att vara omfattande då de unga kommer att behålla sina värderingar när de växer upp och välfärdssystemets stöd från befolkningen blir ifrågasatt. Eftersom detta är en studie byggd på ett tvärsnittsmaterial kommer inte den långsiktiga förändringen att kunna studeras, däremot kommer de tendenser som hittats i tidigare studier liknande denna som pekar på viss individualisering bland de unga att uppmärksammas.

Efter att ha gått igenom dessa olika perspektiv kan vi formulera två hypoteser. Genomgången har lett till att oavsett hur, så borde unga människor ha andra attityder än äldre. Därför kommer den första hypotesen att förvänta skilda attityder till välfärdsstatliga utgifter mellan olika åldrar. Den är allmänt formulerad och måste testas för att se om livsfasperspektivet är relevant och därmed om det finns någon anledning att fortsätta prova hypoteser som antar åldersskillnader.

H1: Det finns en ålderseffekt gentemot attityder till välfärdsstatliga utgifter där unga människor har annorlunda attitydmönster jämfört med äldre människor.

Denna hypotes kommer inte bara att svara på om det det finns en ålderseffekt. Stämmer H1 så kan den också svara på om vi kan förvänta oss att det är en skillnad skapad av livsfasen eller individualisering. Om resultaten visar att de unga generellt är mer negativa till välfärdsstatliga utgifter är det mer rimligt att anta att det finns ett mått av prestationsorientering bakom attityderna. Då finns grunder att diskutera om det kan vara så som tidigare föreslagits, att unga är i färd att förändra de kollektiva värderingarna till mer individuellt färgade sådana (Giddens 1990; Chisholm & du Bois-Reymond 1993). Om unga däremot är mer positiva till de välfärdsstatliga utgifterna än äldre, är en rimlig slutledning att det är livsfasperspektivet, det vill säga en effekt av etablering och inte individualisering, som är korrekt.

Den andra hypotesen utvecklar den första hypotesen och utifrån tidigare forskning förväntar den sig att det finns ett egenintresse. Eftersom egenintresse hävdar att man i olika perioder i livet har olika intressen och behov och av den anledningen betonas dessa som de viktigaste bör vi se tydliga skillnader mellan de som befinner sig i en ålder där exponering för risk och behov av stöd är stort (de unga) jäm-

fört med de äldre. De specifika stöd som antas att unga är mer beroende av än äldre förväntas vara bostadsbidrag, socialbidrag, stöd till sysselsättningspolitik och till barnfamiljer. Utifrån teorierna som presenteras tidigare förefaller det alltså rimligt att formulera en hypotes som utgår från att den åldersbundna risksituationen är ett perspektiv som är viktigt i relation till attityder till välfärdsstatliga utgifter:

H2: Unga människor är mer positiva till ökade välfärdsstatliga utgifter för stöd på de områden de omfattas mest av: bostadsbidrag, socialbidrag, barnbidrag och sysselsättningspolitik.

Om hypotesen bekräftas genom ett positivt signifikant samband mellan ålder och de områden som berör unga föreslås att det föreligger ett åldersrelaterat egenintresse till de välfärdsstatliga utgifterna och H2 kan bekräftas. Ytterligare underlag för ett bekräftande av H2 finns om de unga som får högt ekonomiskt stöd är mer positiva till dessa utgifter.

Datamaterial och metod

För att härleda dessa hypoteser så används ett datamaterial från Statistiska Centralbyrån, den så kallade ULF-undersökningen. SCB genomför sedan 1974 årligen systematiska undersökningar av levnadsförhållanden (ULF). De sker genom slumpmässiga urval av befolkningen i åldrarna 16–84 år. I ULF av årgång 1998, som kommer att användas i denna analys, ingår 7472 respondenter och efter bortfall är det slutgiltiga antalet respondenter i materialet 5732[3]. Drygt 20 procent, 1106 stycken, av dessa utgörs av personer i åldrarna 19–30 år som också är av huvudintresse i detta sammanhang. I ULF ingår tilläggsfrågor som behandlar olika områden i de olika undersökningarna. I ULF98 finns attityder till olika välfärdsstatliga frågor som tillägg

Beroende variabler. De beroende variablerna är valda utifrån på hur attityder till välfärdsstatliga utgifter är fördelade med fokus på förväntade åldersskillnader, egenintresse och individualisering. En fråga utgör grundvariabel och åtta av dess underkategorier har valts ut för syftet. Den exakta frågeformuleringen lyder

> Skatterna går till olika ändamål. Anser Du att den mängd skattepengar som går till de ändamål som jag räknar upp bör ökas, hållas oförändrade eller minskas?

Det som omfattas i denna studie är skattenivå för följande ändamål:

- sjukvård
- äldreomsorg
- barnfamiljer
- bostadsbidrag
- socialbidrag
- den vanliga skolan
- forskning och högre utbildning
- sysselsättningspolitiska åtgärder

Utifrån de enskilda frågorna så har tre additativa index konstruerats vilka är formade utifrån faktoranalys där frågor låg nära varandra i inriktning.

Faktor 1 kallas fortsättningsvis för stödindex och omfattar följande frågor: stöd till barnfamiljer, bostadsbidrag, socialbidrag och stöd till sysselsättningspolitik. Dessa områden är viktiga för unga människor och de kan vara särskilt

viktiga när perioden av relativt beroende för unga människor har ökat. Bostadsbidraget kan exempelvis bara utgå till personer upp till 29 år, arbetsmarknaden och socialbidrag utgör ett viktigt element för unga på grund av etableringssituationen. Stödindexet går från 4 till 12, där 4 betyder att man svarat "minska" på alla fyra frågor och 12 betyder att man svarat "öka" på alla frågor. Inriktningen på Faktor 2 är vård och omsorg, och kallas i det följande för vårdindex. Det går från 3 ("minska" på alla frågor) till 9 ("öka" på alla frågor). Slutligen Faktor 3 vars inriktning är utbildning och kallas utbildningsindex. Samma additativa konstruktion gäller för utbildningsindex som vårdindex.

Tabell 1. Faktoranalys över attityder till välfärdsstatliga utgifter. (Varimax rotation)

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Sjukvård	,095	,825	,008
Äldreomsorg	,157	,801	,029
Barnfamiljer	,568	,363	,006
Bostadsbidrag	,840	–,014	,032
Socialbidrag	,780	,001	,128
Forskning/högre utbildning	,043	–,018	,915
Skolan	,021	,528	,488
Sysselsättningspolitik	,517	,324	–,144
Eigenvalue	2,51	1,34	1,04
Procent av förklarad varians	31,4	16,8	13

Förutom att faktoranalysen bekräftar ett samband mellan frågorna så finns en teoretisk poäng med att skapa indexet på detta sätt. Eftersom de ungas egenintresse utgår från att man är mer positiv till de frågor som under en viss period i livet förväntas ha behov av, är också olika item samlade i indexet som hjälper denna analys. Utifrån hypotes 2 antas att unga är mer positiva till dessa utgiftsposter. Huvudintresset ligger således på stödindex och vård- och utbildningsindex är med som kontroll av den äldre befolkningens eventuella egenintresse. Såväl bivariat som multivariat analys kommer att genomföras, där den senare utgörs av linjär regression. I de bivariata analyserna kommer både enskilda variabler och index att användas.

Oberoende variabler

Ålder har en central position i denna studie och finns med som den viktigaste oberoende variabeln. I hypoteserna finns en grundläggande tanke om ålderseffekt inför attityder till välfärdsstaten. Det är av betydelse att se ungdomar varken som en isolerad eller enhetlig grupp. För att kunna säga något om ungdomsgruppen som eventuellt skild från den äldre befolkningen, men även belysa inbördes skillnader, så måste man därför känna till förhållandena bland båda dessa. Därför kommer hela materialet att analyseras med distinktion mellan dessa tre relativt grova, men inte desto mindre kvalitativt och för syftet skilda, åldersgrupper: 19–25 år (födda mellan 1973 och 1979), 26–30 år (födda mellan 1968 och 1972), 31–65 år (födda mellan 1933 och 1967).[4]

Åldersindelningar är i allmänhet godtyckliga utifrån vilket syftet med dem är. Här är det uppenbart inte frågan om indelning i exakta intervaller, inte heller har det ansetts nödvändigt att dela in den äldsta gruppen i mindre eftersom syftet är att relatera de unga till de äldre. Istället har indelningarna gjorts utifrån en uppskattning om när olika övergångar vanligtvis görs, dvs när det sociala vuxenblivandet sker (Westberg 2004; Hörnqvist 1994; Hultin 2000). Man kan nog utan att överdriva hävda att det bör finnas erfarenhetsmässiga skillnader mellan en nittonåring som just slutat gymnasiet och är i färd med att flytta hemifrån och en tjugonioåring som troligtvis både provat vingarna på arbetsmarknaden ett antal år och börjar bilda familj. Detta är också skälet till att man i andra studier velat markera att det finns en skillnad mellan unga genom att kalla de äldre unga för "young adults" och liknande (du bois-Reymond 1998).

Förutom ålder ingår andra oberoende variabler som är valda utifrån att det finns ett antal faktorer som kan tänkas påverka hur attityder till välfärdsstatliga utgifter är fördelade. Dessa ingår som konstanthållning för att se om ålderseffekten är reell samt att de i tidigare studier visat sig vara av betydelse. Dessa olika faktorer kan sannolikt betyda något annat för yngre eftersom ungas uppväxt och dess betydelse kan skilja sig åt från de äldres och därmed inverka på utfallet.

Klasstillhörighet har i välfärdsforskning visat sig vara en stabil indikator på attityders spridning (Svallfors 1989, 1996). I denna studie används istället klassbakgrund eftersom det finns problem med att tillämpa klasstillhörighet i ungdomsforskning. Unga människor befinner sig i en intermediär position i kraft av att de är i en etableringsfas och i många fall uppåtgående karriärmässigt (Wyn & White 1997). Många studerar fortfarande eller har tillfälliga anställningar, något som dessutom ökat markant under 1990-talet (SCB 1993, 1998). Dessutom finns studier som visar att män stabiliseras i sin klassposition vid 30-årsåldern (Björklund 1992).

Många unga har kort sagt inte fått någon egen klasstillhörighet, vilket gör att man bör se egen klassposition endast som en tveksam indikator när fokus är på unga människor. Av denna anledning kommer därför klassbakgrund (faderns klass) att användas[5]. De klasser som kategoriserats utgår i stort från den svenska SEI-koden och är följande: icke-facklärda arbetare, facklärda arbetare, lägre tjänstemän, mellantjänstemän, högre tjänstemän, samt företagare, vilken innefattar både egna företagare och lantbrukare.

Nästa oberoende variabel som används, utbildningsnivå, kan betraktas som något av en kontrollvariabel eftersom egen klasstillhörighet inte används. Utbildningsvariabeln har en nära koppling till klassbakgrund, men kan för den skull inte reduceras till att handla uteslutande om detta. Den fungerar som en humankapitalvariabel, det vill säga en förvärvad egenskap (Schedin 2003) där man kan anta att unga kan vara mer välutbildade än de äldre, vilket kan vara av betydelse för ålders- och utfallsvariabeln.

Man har tidigare funnit att det finns ett samband mellan utbildningsnivå och attityder till olika frågor relaterade till välfärdsstatliga utgifter (Svallfors 1989, 1996) och det finns därför ytterligare goda skäl att använda denna variabel även här. Utbildningsvariabeln är indelad i följande kategorier, och det är den högsta utbildningsnivån som efterfrågas: grundskola, gymnasieskola upp till två år, gymnasieskola upp till tre år samt eftergymnasial utbildning.

Att det finns attitydskillnader mellan män och kvinnor till välfärdsstatliga frågor är välkänt (Svallfors 1989; Ervasti 2001). Frågan är om kön har någon betydelse i relation till ålder, det vill säga om unga män och kvinnor har annorlunda attityder än äldre män och kvinnor.

Slutligen kommer en variabel som mäter transfereringsgrad att användas som en indikator på i vilken grad man erhåller stöd i form av bidrag. Variabeln är utvecklad för att kunna mäta hur relationen mellan arbetsinkomst och bidrag ser ut (Halleröd 2003). Transfereringsgrad är beräknad utifrån individens sammanlagda transfereringar före skatt i relation till arbetsinkomst och är en löpande variabel som går från 0 (inga transfereringar) till 1 (alla individens inkomster kommer från transfereringar).

Vinsten med att slå ihop de sammanlagda transfereringarna är att man kan få mer än ett bidrag och ett särskiljande av dem riskerar att dölja individens totala beroende av bidrag i relation till arbetsinkomst. Pensionärer (definieras som personer över 65 år) är uteslutna ur analysen eftersom de sällan har arbetsinkomster och transfereringarna uppgår därmed till 100 procent. Studiemedel ingår inte i variabeln på grund av att detta är ett lån som varken kan räknas som en transferering eller en arbetsinkomst. Däremot finns studenter kvar i analysen eftersom de kan ha arbetsinkomst såväl som transfereringar. Vanligtvis studeras den erfarenhetsmässiga delen av välfärdsstatliga bidrag via tidigare erfarenhet av specifika transfereringar (Svallfors 1989, 1999). Det är alltså en variabel som inte står i förhållande till arbetsinkomst och genom den metoden får man ingen information om relationen mellan inkomsterna.

I denna studie har en del begränsningar gjorts. Exempelvis har inte olika etableringar, exempelvis arbetsmarknads- eller familjeetablering, analyserats och det kan argumenteras för att detta också begränsar möjligheten att få en rättvisande bild av varför attityderna ser ut som de gör. I denna studie är dock inte detta av huvudintresse utan är istället i fokus i en kommande undersökning.

Resultat

Utgångspunkten har hittills varit unga människors annorlunda attityder jämfört med de

äldre och den första hypotesen förväntar också detta. För detta syfte används först en bivariat analys mellan tre åldersgrupper och tre index som åskådliggör om man vill öka, minska eller hålla utgifterna till ändamålen oförändrade. Tabell 2 visar, i enlighet med hypotesens antagande, att det finns en ålderseffekt där unga människor skiljer ut sig på samtliga områden. De är mest positiva till att öka resurserna till olika stödformer jämfört med de äldre, men något mindre positiva än de äldre till utbildnings- och vårdfrågorna. Utbildning och vård är områden som generellt får stort stöd, men stödet är störst hos de två äldsta grupperna.

Den förväntade ålderseffekten återfinns alltså, även om man skulle kunna anta att gruppen med 26–30-åringar borde finnas ännu närmare den yngsta gruppen eftersom åldersskillnaden är så liten. En spekulation nära till hands är givetvis att den äldre gruppen av de unga har hunnit med att etablera sig mer än de yngsta och således inte har lika stort behov. Utifrån fördelningen av attityder i tydliga områden (främst för stöd, som är av huvudintresse här) så är det också rimligt att anta att det finns ett mått av egenintresse bakom attityderna, något som också visats i tidigare studier (Svallfors 1992; 1999).

Som tidigare nämnts, så är stödindex av huvudintresse och av den anledningen lämnas utbildnings- och vårdindex från vidare analys. Analysen fortsätter använda stödindex som beroende variabel för att undersöka hypotes

Tabell 2. Attityd till välfärdsstatliga utgifter uppdelat på ålder och tre index. Procent.

	Stödindex			Utbildningsindex			Vårdindex		
	Minska	Oför.	Öka	Minska	Oför.	Öka	Minska	Oför.	Öka
19-25 år:	7	42,5	50,5	4	20	76	3	12	85
26-30 år:	6	57	37	2	16	82	1	11	87
31-65 år:	9	52	39	1	16	82	1	11	87

Notera: Alla resultat för enskilda åldersvariabler är signifikanta på 0.05-nivån.

1. Intresset är alltjämt fokuserat i huvudsak på ålderseffekten och genom multivariata analyser granskas även andra faktorers inblandning i attityderna till välfärdsstatens stödformer. Modell ett utgörs av en bivariat analys i vilken ett ålderssamband bekräftar hypotes 1 (se tabell 3). I modell två har åldersvariabeln konstanthållits för att se om ålderseffekten försvagas när andra bakgrundsvariabler förs in i analysen. Det kan konstateras att ålderssambandet inte bara kvarstår, utan blir dessutom starkare i den multivariata analysen. Jämfört med det

Tabell 3. Ålder, strukturella skiljelinjer, utbildning, transfereringsgrad och attityd till stöd (index). OLS, ostandardiserade B-koefficienter. Bivariat och multivariat analys.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Ålder (Ref.: 19-25 år)			
26-30 år	-0,389**	-0,424***	-0,439***
31-65 år	-0,384***	-0,509***	-0,515***
Kön (Ref.: Kvinnor)			
Män		-0,511***	-0,484***
Klassbakgrund (Ref.: Icke-facklärda arbetare)			
Facklärda arbetare		-0,117*	-0,164
Lägre tjänstemän		-0,220*	-0,212
Mellantjänstemän		-0,610***	-0,589***
Högre tjänstemän		-0,636***	-0,634***
Företagare		-0,490***	-0,474
Utbildningsnivå (Ref.: Grundskola)			
Gymnasium max två år		-0,202*	-0,122
Gymnasium max tre år		-0,429***	-0,338**
Högskoleutbildning		-0,797***	-0,657***
Transfereringar (löpande)			0,784***
Konstant		10,388***	10,098***
R2 (procent)		8,3	10,0

Signifikansnivåer: ***= p< 0.001 ** =p< 0.01 * =p<0.05

bivariata sambandet med ålder, så ökar denna koefficient, vilket betyder att man i själva verket underskattar effekten av enbart ålder. En del av ålderseffekten göms bakom andra variabler. En spekulation kan vara att detta är ett resultat av att unga människors klassbakgrund har större betydelse än för äldre eller att de har högre utbildning, vilket alltså skulle kunna resultera i att ålderseffekten förstärks. Genomgående är unga mer positiva till ökat stöd än både de äldre unga och den äldsta gruppen och detta är alltså oberoende av de andra faktorerna i analysen. Det finns dock faktorer som hjälper till att förklara attityderna; klassbakgrund, utbildning och kön

är av betydelse. Klassbakgrundens effekt visas i att alla grupper är mindre positiva till höjning av stödet jämfört med de med icke-facklärd klassbakgrund, likaså är all utbildning över grundskola något som hjälper till att vara tveksam till ökat stöd. Män visar också en lägre grad av stöd än kvinnor gör[6]. Det kan således via bivariat analys konstateras att det finns en ålderseffekt och den multivariata analysen har bekräftat att denna effekt består trots kontroll för andra variabler. Eftersom de unga är mer positiva till ökat stöd så är det orimligt att prestationsorientering kan förklara åldersdifferensen. Istället måste livsfasperspektivet vara en mer korrekt utgångspunkt för den fortsatta analysen.

risksituationen gör unga människor annorlunda i sina attitydmönster

En utökad analys kan göras och den innefattar betydelsen av transfereringsgrad. Modell 3 är en multivariat analys av attityder till stödindex som görs utifrån hypotes två som undersöker om ett eventuellt egenintresse till vissa områden kan förklara deras annorlunda attityder (se tabell 3). I modellen har transfereringsgrad lagts till för att på detta sätt se om det finns något mått av egenintresse som fungerar via dessa transfereringar. För att ett åldersrelaterat egenintresse ska kunna verifieras så ska effekten av ålder minska och det ska inte finnas ett signifikant samband mellan de äldsta, transfereringar och attityd.

Ser man till ålderseffekten, har denna förstärks, marginellt, jämfört med de två andra modellerna. Återigen visas att betydelsen av endast ålder lätt underskattas. Koefficienten för transfereringsgrad är stark och signifikant, men effekten av ålder försvagas inte, vilket borde ha varit fallet om transferingsgraden är måttet på åldersrelaterat egenintresse. Oavsett ålder är man mer positiv till ökade stödutgifter ju högre grad av transfereringar man har. Varken ålder, kön, klassbakgrund eller utbildningsnivå visar sig kunna förändra betydelsen av relationen mellan transfereringsgrad och attityder till de olika utgiftsposterna. Eftersom inte ålderseffekten försvagas när denna variabel förs in i modellen, så måste något annat än just transfereringar förklara varför unga har attityder som skiljer sig från de äldres, det är alltså inte specifikt behovet av transfereringar som gör att de unga är mer positiva till ökade resurser till stödformer. En möjlig förklaring kan vara just etableringsfasen de befinner sig i, vilken skapar en exponering för strukturella förändringar som i sin tur leder till att de även blir exponerade för en hög grad av risk. Denna risksituation kan sannolikt innebära att unga, tvärtemot individualiseringsteorins argument att risk och individualisering — det individuella ansvarstagandet — är nära förknippade med varandra och har en mer positiv inställning till välfärdsstatliga utgifter. Detta skulle gälla i synnerhet inför de stödformer som man själv är mer eller mindre beroende av, eller i varje fall potentiellt exponerad för. Med andra ord kan man säga att de med högst riskexponering (de yngsta och de med låg arbetsinkomst) måste förhålla sig till detta hot och uppfattar transfereringar och stöd som utgörande ett skyddsnät eller försäkring mot ekonomisk utsatthet. Denna förklaring

skulle också kunna vara en förklaring till varför de mellan 26 och 30 år inte är lika positivt inställda till ökat stöd som den yngsta gruppen, då de kan ha hunnit längre i sin etablering och inte längre upplever ett lika stort hot inför denna utsatthet.

Erfarenheter och strukturella betingelser kan hävdas vara av betydelse för graden av risk som en individ utsätts för. Förutom att det argumenterats för att unga generellt har en högre grad av utsatthet för risk, så kan det finnas betydelsefulla specifika faktorer i hur attityderna till välfärdsstatliga utgifter ser ut. Snedrekryteringen till högre utbildning är fortsatt stark och arbetsmarknaden för de som saknar högskole- eller universitetsutbildning är sämre än för välutbildade. Det skulle då kunna vara fallet att exempelvis unga med arbetarklassbakgrund måste konfrontera en större risksituation än unga från högre tjänstemannahem. Detsamma skulle då gälla för unga kvinnor som har en sämre arbetsmarknad och oftare hamnar i lågbetalda yrken än unga män. Det kan alltså vara frågan om en interaktionseffekt mellan det generella i vara ung i kombination med andra mer specifika faktorer. För att kontrollera denna variant av strukturellt betingade riskfaktorer så har en analys av interaktionseffekter gjorts. Analysen visar dock att interaktionseffekterna inte är signifikanta, det vill säga attityder till välfärdsstatliga stöd kan inte förklaras utifrån kombination mellan att vara ung och vilken klassbakgrund man kommer från eller om man är ung kvinna eller man. Vad vi ser är således en stark effekt av *egenskapen* av att vara ung, men inte i direkt kombination med andra faktorer.

Diskussion

Anledningen till att fokus har legat på unga människor i denna studie, är att det trots forskningens omfattning i ämnet finns kunskapsluckor som i hög grad omfattar unga. De ska reproducera samhället i en eller annan form och just denna form har stor betydelse för hur den politiska framtiden och välfärdssamhället kommer att se ut. Det underliggande syftet med denna studie har således varit att lyfta fram det viktiga ungdomsperspektivet i debatten om de välfärdsstatliga utgifterna, men också att använda attityder som verktyg i ungdomsforskningens frågor.

Man har funnit att unga människor är annorlunda i sina attitydmönster och vanligtvis antas att åldersskillnaden är en effekt av vilken fas i livsbanan man befinner sig i, det vill säga att de unga inte etablerat sig i samhällets olika — och för vuxenlivet — socialt viktiga institutioner (Svallfors 1989, 1999). Å andra sidan finns förslag om att det är ett resultat av en mycket mer radikal förändring (Giddens 1991; Chisholm & du Bois-Reymond 1993; Beck 1992) som också skulle innebära stora samhälleliga konskevenser. Två teoretiska perspektiv som återkommer i debatten i såväl ungdomsforskning som attitydforskning som utgår från etablerings- och individualiseringsperspektivet, har således varit föremål för analys och emanerade i två hypoteser.

Den första hypotesens antagande var att unga människor är annorlunda i sina attitydmönster till välfärdsstatliga utgifter än äldre människor. Resultaten visade också, som förväntat, att unga människor har annorlunda attityder jämfört med de äldre. Det var också möjligt att redan på detta stadium dra slutsatsen att

individualiseringsprocessen och dess prestationsorientering knappast är orsaken till unga människors attityder till de välfärdsstatliga utgifterna eftersom ungas olikhet visade sig genom en mer positiv inställning till utgifterna för stöd. Därför drogs slutsatsen att livsfasen var en mer rimlig utgångspunkt för den vidare analysen. Stöd för livsfasen finns även i andra studier där man utöver detta också kan utesluta att det endast skulle röra sig om periodspecifika effekter (Svallfors 1999).

När den första hypotesen bekräftats, så antar den andra hypotesen att unga ska vara mer positiva till de stödformer som ingår i stödindex. Denna analys kan även ge information om det rör sig om ett egenintresse. Unga förväntas befinna sig i en risksituation och därmed vara mer positiva inför de områden som ofta berör unga: bostadsbidrag, socialbidrag, barnbidrag och mer resurser till sysselsättningspolitik. Analysen visade att unga mycket riktigt är mer positiva till dessa stöd i jämförelse med de äldre. Eftersom både de enskilda analyserna av variablerna och det samlade indexet av hur man tycker att omfattningen av stödet bör vara så kan hypotesen kan bekräftas.

Förutom att mäta hur attityderna till olika områden ser ut, så användes ytterligare en variabel, transfereringsgrad, för att mäta det faktiska stöd som individen får. Transfereringsgraden visar att oavsett ålder så är man mer positiv till ökat stöd om man samtidigt har en hög grad av egna transfereringar. Tidigare har erfarenhetsvariabeln i relation till attityderna fått relativt svagt stöd (Svallfors 1989). Detta beror troligtvis på att man enbart frågat om olika typer av tidigare erfarenhet och inte ställt detta i relation till arbetsinkomst som görs i dennas studie.

Vi finner alltså ett positivt och signifikant samband mellan graden av transfereringar och attityder till olika stödformer. En följd av ett antagande om egenintresse vore att anta att transfereringsgrad också skulle stå i relation till ålder; unga med hög grad av transfereringar borde vara mer positiva än de äldre utifrån sin etableringsålder. Så var inte fallet. Detta betyder att ju högre transfereringsgrad en individ har, desto mer positiv är man till välfärdsstatliga utgifter för stödformer oberoende av ålder. Det kan således konstateras att unga människor dels är annorlunda i sina attitydmönster samt att det finns en ålderseffekt som inte förändras när transfereringsgrad förs in i analysen.

Vad kan ligga bakom detta? En rimlig förklaring som går hand i hand med slutsatsen att unga människor besitter ett egenintresse inför välfärdsstatliga utgifter är att de upplever att samhället och de själva är i en risksituation att bli ekonomiskt exponerade. Även om de inte reellt befinner sig i en exponerad situation kan själva upplevelsen om att denna risk är påtaglig skapa en omedelbar oro för utsatthet. Det är sannolikt så att de anser att välfärdsstatliga utgifter potentiellt kan gynna deras intressen och fungerar som ett viktigt skyddsnät mot denna exponering.

Vanligtvis använder man begreppet risk som ett led i individualiseringsprocessen. Genom att vara tvungen att individuellt förhålla sig till samhällets olika risksituationer blir man också mer individuellt ansvarig för sina handlingar. Det behöver dock inte vara en självklarhet att

de hänger samman på det sättet. Etablering under 1990-talet präglats av flera riskfaktorer, och betydligt mer än för tidigare generationer, där unga människor måste agera utifrån möjligheten att bli ekonomiskt exponerade bland annat på grund av en osäker arbetsmarknad.

I relation till attityder till välfärdsstaten är det dock rimligt att anta att man greppar den möjlighet som finns i socialförsäkringssystemet att minimera de ekonomiska konsekvenserna av denna exponering. Att resultaten inte stödjer individualiseringsteorins betoning på individuellt ansvarstagande och prestationsorientering gör inte att unga människor ställs inför mindre risk. Det är snarare så att de ställs inför betydande riskfaktorer och av denna anledning fortsätter att vara positiva till välfärdsstatliga utgifter som är potentiellt gynnsamma för dem i denna situation. Välfärdsstaten och dess socialförsäkringssystem skulle enligt denna tolkning utgöra en riskminskande faktor (Taylor-Gooby m.fl. 1999).

Det är därför också rimligt att unga ser välfärdsstatens olika stödformer som ett kollektivt försäkringssystem när de befinner sig i etableringsålder. Konsekvensen av detta resultat borde då också bli att förändringen för välfärdssamhället blir relativt liten eftersom det inte finns tecken på att prestationsorientering fått grepp om de ungas attityder i de frågor som varit i fokus här.

Resultaten av denna studie kan fungera som en påminnelse om att unga människor på många sätt är annorlunda jämfört med äldre människor, främst i det avseendet att de fortfarande befinner sig i en etableringssituation. Betydelsen av transfereringar för attityder till välfärdsstatliga utgifter förefaller vara universell snarare än specifik för både unga och äldre.

Istället föreslås att risksituationen, i betydelsen utsatthet och potentiella eller reella behov för de unga i etableringsålder, kan vara vad som gör unga människor annorlunda i sina attitydmönster än äldre. Denna tolkning behöver dock ett utökat analytiskt grepp och kommer att vara i fokus i en kommande studie.

Abstract

Young people's attitudes towards the Swedish welfare state's expenditures are scrutinized in this study. Data from Statistic's Sweden Survey of Living Conditions was used and a total of 5.732 respondents aged 19 to 65, out of which 1.106 were aged 19–30 years old, answered questions regarding what expenditures they considered should increase or decrease.

The results show that there is self-interest in attitudes to the distribution of expenditures and substantial age-differences. Young people were more positive concerning expenditures towards the support argued important for establishment. Actual monetary transfer was not distinguishing between ages, therefore the situation of real or potential risk-exposure characteristic for youth was argued what was explaining the age-difference in attitudes.

The results support the life-phase effect rather than the generation effect — individualization's achievement orientation — in the distribution of attitudes towards the Swedish welfare state's expenditures.

★

Key words: Youth, attitudes, welfare state, individualization, generation.

★ Noter

[1] Tack till FAS för stöd till genomförandet av denna studie.

[2] Det finns en debatt om hur man bäst beskriver livsfasernas sammansatta sekvenser. Begreppet "life-course" (livsbana) menar man är socialt konstruerat medan "life-cycle" (livscykel) har en biologiskt determinerad prägel. Se mer om detta i Harris (1987) och Hutson och Jenkins (1989).

[3] För detaljerad beskrivning av datamaterialet, se Statistics Sweden (1996).

[4] Pensionärer har uteslutits från analysen. Se mer om detta under den oberoende variabeln transfereringsgrad.

[5] Klassbakgrund mäts genom faderns klasstillhörighet eftersom modern ofta arbetar deltid eller inte alls, vilket speciellt gäller för de äldre grupperna.

[6] Alla regressioner har också testats genom att separera män och kvinnor. Ålderseffekten försvinner inte, däremot finns andra intressanta könsrelaterade resultat som dock inte är i fokus i denna studie.

★ Referenser

Andersson, Å. E., Fürth, T. & Holmberg, I. (1993) *70-talister. Om värderingar förr, nu och i framtiden*. Stockholm: Natur och Kultur.

Beck, U. (1992) *Risk Society* London: Sage.

Björklund, A. (1992) "A Comparison Between Actual Distribution of Annual and Lifetime Income: Sweden 1951–89", *Review of Income and Wealth* 39: 377–387.

Buchmann, M. (1989) *The Script of Life in Modern Society* Chicago: University of Chicago Press.

Carle, J. (2000) *Opinion och Aktion* Göteborg: Sociologiska Institutionen.

Chisholm, L. & du Bois-Reymond, M. (1993) "Youth Transition, Gender and Social Change", *Sociology* 27, 259–279.

du Bois-Reymond, M. (1998) "I don't want to commit myself yet" *Journal of Youth Studies* 1, 63–79.

Ervasti, H. (2001) "Class, individualism and the Finnish welfare state", *Journal of European Social Policy* 11, 9–23.

Furlong, A. & Cartmel, F. (1997) *Young People and Social Change* Buckingham: Open University Press.

Giddens, A. (1990) *The Consequences of Modernity* Oxford: Polity.

Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity — Self and Society in the Late Modern Age* Cambridge: Polity Press.

Halleröd, B. (2003) "Varför får folk socialbidrag? Analys av socialbidragstagandets bestämningsfaktorer." *Socialvetenskaplig tidsskrift*, Årgång 10, Nr 2–3:238–266.

Harris, C. (1987) "The individual and society: a processual approach", i Bryman, A. et al. (Red.) *Rethinking the Life Cycle* London: Macmillan.

Hultin, M. (2001) "Förändringar av ungdomars etableringsprocess under 1990-talet i Sverige. Några resultat från en kohortstudie baserad på svenska longitudinella registerdata" i Dokumentation från Nordiska seminariet i Loka Brunn hösten 2000.

Hutson, S. & Jenkins, R. (1989) *Taking the Strain. Families, unemployment and the transition to adulthood*. Milton Keynes: Open University Press.

Hörnqvist, M. (1994) "Att bli vuxen i olika generationer" Fritzell, J. & Luundberg, O. (Red.) *Vardagens villkor* Stockholm: Brombergs.

Inglehart, R. (1977) *The Silent Revolution* Princeton: Princeton University Press.

Inglehart, R. (1997) *Modernization and Postmodernization* Princeton, N J: Princeton University Press.

Kugelberg, C. (2000) "Young adult life with and without limits. Different discourses around becoming an adult among Swedish young people", *Young* 8:36–53.

Lundberg, S. (1993) *Sextioåttor: en studie av en politisk generation*. Stockholm: Symposium.

Löfström, Å. (2003) *Att lillan kom till jorden* Umeå, Umeå Economic Studies.

Mannheim, K. (1928/1952). 'The Problem of Generations' i Karl Mannheim (Red.) *Essays on the Sociology of Knowledge* London: Routledge & Kegan Paul.

Martinussen, W. (1988) *Solidaritetens grenser*. Oslo: Universitetsforlaget.

Oscarsson, H. (2002) *Spår i framtiden* UNG-SOM-undersökningen. Göteborg: SOM-institutet.

Pettersson, T. & Geyer, K. (1992) *Värderingsförändringar i Sverige. Den svenska modellen, individualismen och rättvisan*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.

Pollock, G. (1997) "Individualization and the transition to adulthood", *Young* 5, 55–68.

SCB (1993) *Arbetskraftsundersökningarna 1992* Örebro: SCB-Förlag.

SCB (1998) *Arbetskraftsundersökningarna 1997* Stockholm: SCB-Förlag.

Schedin, S. (2003) *Ekonomisk ojämlikhet : inkomstfördelning och inkomstskillnader i Sverige under 1980- och 1990-talen*. Göteborg: Dept. of Sociology.

Statistics Sweden (1996) *Supplement to Appendix 16*. Population and Welfare Statistics. The National Swedish Survey of Living Conditions (ULF).

Socialstyrelsen (2001) *Social Rapport 2001* Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU (1994) *Ungdomars välfärd och värderingar*. Stockholm: Fritzes.

Svallfors, S. (1989) *Vem älskar välfärdsstaten?* Lund: Arkiv.

Svallfors, S. (1992) *Den stabila välfärdsopinionen. Attityder till svensk välfärdspolitik 1986–1992*. (Arbetsrapport, Sociologiska Institutionen, Umeå Universitet).

Svallfors, S. (1996) *Välfärdsstatens moraliska ekonomi* Umeå: Boréa.

Svallfors, S. (1999) *Mellan risk och tilltro: Opinionsstödet för en kollektiv välfärdspolitik* Umeå Studies in Sociology No 114.

Tait, G. (1995) "Shaping the 'at-risk youth': risk, governmentality and the Finn Report", *Discourse* 1: 123–158.

Taylor-Gooby, P., Hartley D., Munro, M. & Parker, G. (1999) "Risk and the Welfare State", *British Journal of Sociology* 50, 2, 177–194.

Ungdomsstyrelsen (1999) *Svensk ungdomsstatistik*. Ungdomsstyrelsens utredningar nr 17. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2003) *De kallar oss unga* Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:1. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Wallace, C. & Kovatcheva, S. (1998) *Youth in Society* Basingstoke: Macmillan.

Westberg, A. (2004) "Forever Young? Young People's Conception of Adulthood — The Swedish Case' *Journal of Youth Studies 7*, 35–53.

Wilensky, H. (1975) *The Welfare State and Equality*. Berkeley, University of California Press.

Wyn, J. & White, R. (1997) *Rethinking Youth* London: Sage.

Åberg, R., Strand, M., Nordenmark, M. & Bolinder, M. (1997) "Massarbetslösheten på 90-talet" *Välfärd och ojämlikhet i ett 20-årsperspektiv 1975–1995* Stockholm: SCB.